

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ

1941

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^{ΙΑ} Α.Ε.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ

46 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 46

ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Υ.Α. ΤΠΕ Κ.Τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Τὸ Δεκαπενθήμερον

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Henri Bergson.

Ὁ θάνατος τοῦ Ἑρρίκου Μπέρξον ἐρχεται σὲ μιὰν ὥρα ὅπου ἡ ἀνθρωπότης ὀλόκληρη καὶ ἰδιαίτερα ἡ Γαλλία, ἀγωνιᾷ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιταγὴ τῆς ὑλικῆς ἀνάγκης καὶ τείνει ὀλόκληρη πρὸς τὶς λύσεις τῶν ἀμέσων ἀναγκῶν. Θάνατος συμβολικός; Μήπως ἡ ἀποχώρησις τοῦ μεγάλου φιλοσόφου, τοῦ ἀνθρώπου ποῦ κατ' ἐξοχὴν ἀντιπροσώπευσε τὸν φιλοσοφικὸν στοχασμὸν στὸν αἰῶνα μας, πρέπει νὰ πάρει ἕνα βαθύτερον νόημα καὶ νὰ δηλώσῃ πὼς μαζί του ἀποχαιρετᾷ τὸν κόσμον, περιττὴ, γιὰ ποιὸς ξέρει πόσα χρόνια, ἡ ἐλεύθερη σκέψις; Δὲν τὸ πιστεύω. Ἀντίθετα νομίζω πὼς πίσω ἀπὸ τὸν τεράστιον σημερινὸν ἀγῶνα τῶν ὅπλων, ποῦ ἀποτελεῖ μοναχὰ μιὰ σκληρὴν πραγματικὴν ἔκφραση, ἡ ἀληθινὴ, ὑπερβατικὴ πάλη ποῦ διεξάγεται, ἔχει χαρακτῆρα φιλοσοφικόν, πνευματικόν. Πρῶτη φορά, ἀπὸ τὰ χρόνια τὰ μεσαιωνικά, βλέπουμε τὸν κόσμον νὰ χωρίζεται σὲ δύο ἀντίμαχα στρατόπεδα, νὰ ξεσχίζεται καὶ νὰ σφάζεται χωρὶς οἶκτον, ἀποκλειστικὰ γιὰ τὴν ἐπικράτησιν μιᾶς ἰδεολογίας. Ὁ Μπέρξον σβῆνει τὴν ὥρα ποῦ σιουὺς κάμπους ἐπάνω τῶν μαχῶν, χιλιάδες ἀνθρώποι πολεμοῦν γιὰ νὰ ὑπερασπίσων τὰ ἴδια ἀκριβῶς ἰδανικὰ στὰ ὁποῖα ἀφιέρωσε ἐκεῖνος τὴν μακρὰ ζωὴν του.

Γεννήθηκε στὸ Παρίσι στίς 18 Ὀκτωβρίου 1859. Ἐκεῖ σπούδασε, στὸ Λύκειον Condorcet, ἀπὸ τὰ 1868 ὡς τὰ 1878. Κατόπιν μπῆκε εἰς τὴν Ecole Normale Supérieure, ἀπὸ τὴν ὁποῖα ἀπεφοίτησε τὸ 1881, γιὰ νὰ διορισθῆι ἀμέσως καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας, διαδοχικὰ σὲ δύο ἐπαρχιακὰ λύκεια, καί, ἀπὸ τὸ 1888, σὲ λύκεια παρισιανά. Στὰ 1900 διορίσθηκε καθηγητῆς εἰς τὸ Collège de France ὅπου ἐγένετο μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ στὰ 1918 μέλος τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ἡ δόξα του ὑπῆρξε καὶ μεγάλη καὶ ξεπέρασε ἀπὸ νωρὴν τὰ ὅρια τῶν φιλοσοφικῶν σπουδαστηρίων. Ἐνα πραγματικὸν λογοτεχνικὸν ἄριστον καὶ μιὰ ἀσυνήθιστη ρητορικὴ ἱκανότης ἐξασφάλισαν ἀπὸ νωρὴν εἰς τὰ βιβλία του καὶ εἰς τὰ μαθήματά του ἕνα ἀναγνωστικὸν κοινὸν καὶ ἕνα ἀκροατήριον κοσμικόν, ἐλάχιστα ἐξοικειωμένον μὲ τὶς δύσκολας ἐννοίας ποῦ χειριζόταν. Χάρις σ' αὐτὸν εἶχε γίνῃ ἕνα καιρὸν ἡ φιλοσοφία « τῆς μόδας », ὅπως εἶδαμε ἀργότερον νὰ γίνῃ, γιὰ πολὺν καιρὸν σύντομα χρονικὰ διαστήματα ἡ θεωρία τῆς σχετικότητος ἢ ἡ ψυχανάλυσις.

Ἐνα τέτοιο φαινόμενον δὲν μπορεῖ οὔτε νὰ

μειώσῃ οὔτε νὰ αὐξήσῃ τὴν ἀξίαν τῆς φιλοσοφίας του· συμβαίνει ὅμως εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν νὰ τὴν χαρακτηρίσῃ σὲ κάποιον βαθμὸν. Ὅπως εἰς τὸν Πλάτωνα, μὲ τὴν ὁποῖον αἰσθάνεται συχνὰ ὁ ἀναγνώστης τὴν διάθεσιν νὰ τὸν συγκρίνῃ, εἶται καὶ σ' αὐτόν, ἡ εἰκόνα, ὁ μῦθος δὲν ἀποτελεῖ τὴν ἐξωτερικὴν διατύπωσιν ἑνὸς στοχασμοῦ, τὴ « μεταφορὰ » τοῦ εἰς τὸν κόσμον τῶν αἰσθησέων, ἀλλὰ συνιστᾷ αὐτὴ τὴν ἴδιαν τὴν σκέψιν. Τὸ θέλημα μέγαλον γιὰ τὶς κοσμικὰς κυρίας ποῦ τὸν ἀκουγαν ἢ τὸν ἐδιάβαζαν, ἀλλὰ μεγαλύτερος ἀκόμη ὁ κίνδυνος γιὰ ὅποιον σκύβει προσεκτικὰ ἐπάνω εἰς τὸ ἔργον του. Ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ Πλάτωνος δανείζομαι τὴν παραβολὴν τῆς σκέψεως τοῦ μ' ἕνα πουλὶ ποῦ περνῶντας ἀπὸ δέντρον εἰς δέντρον ἀπογοητεύει μὲ τὸ πέταγμα του καὶ τὸν πιδ ἐπιδέξιο κυνηγόν. Μόνον ἡ ἱστορικὴ τοποθέτησις τῆς μᾶς ἐπιτρέπει ὅχι νὰ τὴν συλλάβωμε, ἀλλὰ τοῦλάχιστον νὰ τὴν παρακολουθήσωμε κάπως.

Τὸν καιρὸν ποῦ παρουσιάσθηκε ὁ Μπέρξον εἰς τὸ πνευματικὸν στερέωμα, ἐπικρατοῦσε παντοῦ, καὶ εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ εἰς τὴν φιλολογοίαν, ἕνα ἄκρατον πνεῦμα θετικισμοῦ, στενόχωρον καὶ δύσκαμπτον ποῦ ἐμελλε νὰ ὀδηγήσῃ εἰς μιὰ καθολικὴν χρεωκοπίαν τῆς σκέψεως. Ἡ αὐστηρὴ αἰτιοκρατία εἶχε ξεχειλίσει ἀπὸ τὶς φυσικὰς ἐπιστήμας ὅπου ἐδέσποζε, καὶ εἶχε κατακλύσει τὰ πεδία τῆς ψυχολογικῆς ἐρεῦνης ἢ τῆς φιλοσοφίας, ἀπὸ βασίλισσα τῶν ἐπιστημῶν εἶχε καταντήσῃ ταπεινὴν θεραπαινίδα τους. Οἱ φυσικοὶ κάνουν φιλοσοφίαν, οἱ φυσιολόγοι ψυχολογίαν καὶ οἱ ἱστορικοὶ τῶν γραμμάτων ἢ τοῦ πολιτισμοῦ φιλοδοξοῦν νὰ ἐφαρμόσωσιν εἰς τὰς μελέτας τους τὶς μεθόδους τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Οἱ ἀδελφεὲς ἐννοίαι τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δημιουργίας ἔχουν καταλυθῆναι. Καὶ βέβαια ἀκούονται κάποιαι φωναὶ, διαμαρτυρίας, κάποιαι ἀντιρροήσεις (σκέπτομαι ἰδίως τὸ ἔργον τοῦ Αἰμ. Μπουτροῦ, τοῦ ὁποῖου ἡ σημασία μέσα εἰς τὴν νέα φιλοσοφικὴν κίνησιν εἶναι οὐσιώδης), ἀλλὰ λείπει ἀκόμη ἡ προσωπικότης ἐκείνη ποῦ, δέκτης εὐαίσθητος, θὰ συλλάβῃ τὴν μετέωρον δυσφορίαν καὶ δίνοντάς τὴν τὴν σφραγίδα τῆς ἀτομικῆς, θὰ τὴν ἀναγάγῃ εἰς σύστημα καὶ εἰς σύμβολον.

Αὐτὸς ὅστις ἀποβῆι ὁ ῥόλος τοῦ Μπέρξον. Φύσιν καλλιτεχνικὴν, νοῦς ὀξυτάτος, αἰσθάνεται τὴν ὑπαρξίν του κινδύνου καὶ βλέπει πὼς θὰ μπορέσῃ νὰ τὸν πολεμήσῃ. Ἀπὸ τὰ 1889 ποῦ δημοσίευσε τὴν διατριβὴν του, τὸ περίφημον « Essai sur les deux nées immédiates de la Conscience » ὡς πρὸς ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν ποῦ δημοσίευσε τὸ τελευταῖον μέγαλον του βιβλίον μὲ τίτλον « La Pensée et le Mouvant », ὁ δρόμος του δὲν ἀλλάζει: θὰ καταπολεμήσῃ τὴν αἰτιοκρατίαν, θὰ διαφεντεύσῃ τὴν ἐλευθερίαν. Θὰ ἐξευτελίσει τὸ

δπλο τοῦ ἀντιπάλου δείχνοντας τὴν ἀνεπάρκεια τῆς νοησιάρχιας· θὰ δείξει εἴτε μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἴτε μέσα στὸν κόσμον τὸν φυσικὸ τὴν συνεχῶς δημιουργικὴ καὶ ἀνανεωτικὴ δύναμη τῆς ἐλευθερίας ἔξω ἀπὸ τὶς πέδες τοῦ αἰτιατοῦ. Ὁ ἴδιος σὲ μιὰ ἀνακοίνωσή του στὸ φιλοσοφικὸ συνέδριον τοῦ 1911 ὑπεστήριξε ὅτι γιὰ τὴν κατανόησιν ἑνὸς φιλοσοφικοῦ συστήματος εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναζητήσῃ ὁ μελετητὴς τὸν κεντρικὸ πυρῆνα ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἡ φιλοσοφία αὐτὴ ἐξελίχθηκε ὀργανικά: « ἓνας φιλόσοφος ἀξίος τοῦ ὀνόματός του ἓνα καὶ μόνον πράγμα ἐπαναλαμβάνει σὲ ὅλο τὸ ἔργον του ». Στὸν Μπέρξον, τὸ ἓνα αὐτὸ πράγμα νομίζω ὅτι εἶναι τὸ αἶτημα τῆς ἐλευθερίας.

Βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι μιὰ φιλοσοφία ποὺ κλονίζει ἀπὸ τὰ θεμέλιά της τὸ ὄργανον τῆς γνώσεως, τὴν ἀνθρώπινην διάνοησιν, καταλήγει γλήγορα σὲ ἓνα ἀναπόφευκτον δίλημμα: ἢ νὰ αὐτοκαταστραφῇ ἢ νὰ δημιουργήσῃ μιὰ μυστικὴ πηγὴ γνώσεως — ἓναν μυστικισμόν. Στὴν δευτέρῃ αὐτὴ λύσῃ φαίνεται ἀπὸ τὰ τελευταῖα τοῦ ἔργου ὅτι ὠδηγήθηκε ὁ Μπέρξον, ἀφοῦ ἄθελά του κατηύθυνε πρὸς αὐτὴν πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ὁπαδοὺς του. Ἀλλὰ μιὰ σκέψῃ τόσο πρωτότυπη καὶ τόσο δημιουργικὴ, καθὼς ἦσαν ἡ σκέψῃ τοῦ Μπέρξον, ἀνοίγει στὴν φιλοσοφίαν πολλαπλὰς δυνατότητες καὶ στὸ στοχασμὸ γενικὰ ἀπεριόριστους μορφὰς ἐφαρμογῆς. Ἔτσι καὶ ἐδῶ, εἶδαμε μέσα ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ διδασκάλου, εἶδαμε νὰ τρέφονται λογῆς στοχασμοὶ ἀντιφατικοὶ συχνὰ μεταξύ τους, ἀλλὰ ἐκρῶς ὅλοι μιᾶς ἀρχικᾶ προσωπικότητος. Ἐπίσης καὶ σὲ ἄλλους κλάδους τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος εἶδαμε τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τοῦ φιλοσόφου· μεταξύ τούτων θὰ ἤθελα νὰ ἀναφέρω χωριστὰ τὴν λογοτεχνικὴν κριτικὴν, ποὺ γονιμοποιήθη ἀπὸ τὸ πέρασμα τοῦ Μπέρξον. Ἔτσι, πεθαίνοντάς, θὰ μπορούσε νὰ διαπιστώσῃ ὅτι ἡ σκέψῃ του εἶχε πρὸ πολλοῦ ξεπεράσει τὸ ἔργον του καὶ εἶχε γίνῃ μιὰ ἀπὸ τὶς δημιουργικὰς δυνάμεις τοῦ συγχρόνου κόσμου. Ἡ ἐλευθερία, ποὺ εἶχε κηρύξει, τελεσφοροῦσε.

Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ

Βιβλιογραφικὸν σημείωμα: 1889, Essai sur les données immédiates de la conscience. — 1896, Matière et Mémoire. Essai sur la relation du corps à l'esprit. — 1900, Le Rire. Essai sur la signification du comique. — 1907, L'Évolution créatrice. — 1919, L'Énergie spirituelle, Essais et Conférences. — 1922, Durée et Simultanéité. A propos de la théorie d'Einstein. — 1932, Les deux Sources de la Morale et de la Religion. — 1934, La Pensée de la Mouvant, Essais et Conférences.

Ἐνα σύγγραφοβυζαντινὸν δράμα.

Στὸ Ἐθνικὸν θέατρο τῆς Βουδαπέστης παίχτηκε τὸν περασμένον μῆνα ἓνα ἱστορικὸν δράμα, ποὺ παρουσιάζει ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον γιὰ τοὺς Ἕλληνας: ἡ « Σάλπιγξ τοῦ Ντεμπρεντέ » τοῦ Στεφάνου Ἐστερχάξ. Κύριον πρόσωπον τοῦ δράματος ὁ φρούραρχος Ντεμπρεντέ καὶ βασικὰ γεγονότα του οἱ ἄμεσοι καὶ ἔμμεσοι ἀγῶνες ποὺ γίνονταν στὴ μεσαιωνικὴ Οὐγγαρία ἀπὸ τὶς ἀλ-

ληλοσυγκρουόμενες ἐπιδιώξεις τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῶν κρατῶν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης. Ὁ Στέφανος Ἐστερχάξ περιγράφει, μὲ ἱστορικὴ ἀκρίβεια, τὶς συνήθειες τῆς ἐποχῆς καὶ χρωματίζει ζωηρὰ πρόσωπα καὶ πράγματα τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

Ἡ « Νέα Ἐστία » στὸ μέτωπον

Ἀγαπητέ μου κ. Χάρη,

Σᾶς γράφω ἀπὸ τὸ Μέτωπον. Ἀπὸ τὴν Ἀλβανία.

Ἡ γυναίκα μου μοῦστειλε τὸ Χριστουγεννιάτικον τῆς « Νέας Ἐστίας », καὶ ὅπως τὸ χαίρομαι μόνος, συλλογιέμαι καὶ ἀναμετρῶ τὴ χαρὰ καὶ εὐχαρίστησιν ποὺ μοῦ χαρίζουν οἱ διαλεχτὲς τοῦ σελίδου, ποὺ εἶναι γεμάτες ὅλες ἀπὸ τὸ ἄρωμα τῆς Ἑλληνικῆς διάνοησιν.

Καθὼς φεύγουν οἱ μέρες καὶ ἡ Ἑλλάδα μας ἀπλώνει γοργὰ τὰ φτερά της ἀπὸ χωριὸν σὲ χωριὸν καὶ ἀπὸ βουνὸν σὲ βουνόν, καὶ γίνεται μεγάλη καὶ γίνεται δοξασμένη, ἡ « Νέα Ἐστία » μᾶς εἶναι ὁ ἀχώριστος καὶ ἀγαπημένος σύντροφος στὶς λίγες ὥρες τῆς ξεκούρασιν.

Τὴ νύχταν τὴ διαβάζουμε κάτω ἀπ' τὸν τρεμουλιαστὸ φῶς τοῦ κεριοῦ μας, μέσα στὸ μικρὸν μας ἀντίσκηνον, ξαπλωμένοι ἀνάσκελα, καὶ ὁ νοῦς μας τρέχει μὲ νοσταλγίαν, κάτω στὴν μεγάλην μας πολιτείαν, ὅπου οἱ σύντροφοι τῶν γραμμάτων ὁφθαίνουσιν ἀδιάκοπα στὸν ἀργαλεὸν τῆς τέχνης.

Καὶ τὶς ἀγῶνες, σὰ χαράζει καὶ ἀρχίζουν τὰ πολυβόλα καὶ οἱ ὄλμοι νὰ κελαδοῦνε, καὶ οἱ ὀβίδες τῶν πυροβόλων « ἄπτονται τῶν ὀρέων καὶ καπνίζονται », τὶς ὥρες ποὺ ὁ ἥλιος χρυσώνει τὶς βουνοκορφὰς, ποὺ σήμερον εἶναι « ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ » καὶ αἴριο θᾶναι Ἑλληνικὰ χῶματα, ἡ σκέψῃ μας ποὺ γυρίζει γοργὰ στὸ σπῆτι μας καὶ στοὺς δικούς μας, περνᾷ πάντα καὶ ἀπὸ Σᾶς, ποὺ μᾶς εἶστε ὁ πνευματικὸς πατέρας ποὺ φρόντισε γιὰ τὴν διαλεχτὴν τροφὴν τῆς νύχτας ποὺ πέρασε.

Γι' αὐτὸ σᾶς εὐχαριστοῦμε καὶ σᾶς εὐγνωμονοῦμε.

Μὲ πολλὴν τιμὴν

ΓΙΩΡΓΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΠΟΥΛΟΣ

Στρατ. Γιατρός
T.T. 825, Μονὰς Β.

Σημ. τ. « Ν. Ἐ. ». — Τὸ γράμμα τοῦτο, ἐν' ἀπὸ τὰ πολλὰ καὶ ὄρατα ποὺ λαβαίνουμε ἀπὸ τὴν μαχόμενὴν Ἑλληνικὴν νεότητα, εἶχε ὅλα τὰ δικαιώματα νὰ παραβιάσῃ τὶς συνήθειάς μας καὶ νὰ δημοσιευθῇ στὶς σελίδες αὐτὰς ποὺ σχολιάζει καὶ ἐγκωμιάζει. Καὶ εἶναι γιὰ μᾶς οἱ αὐθόρμητες καὶ ἀπείριτες φράσεις τοῦ πολύτιμης ἐπιβράβευσιν τῶν μικρῶν προσπαθειῶν μας πλάι στὰ μεγάλα ἔργα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐγκώμιον ἀληθινὸν καὶ βαρὺ, ποὺ τὸ δεχόμεσθε μὲ βαθύτατη συγκίνησιν.

Τὰ ἄξια τέκνα τῆς Ἰταλίας

Ἀγαπητὴ « Νέα Ἐστία »,

Στὸ Χριστουγεννιάτικον τεῦχος σου διάβασα μιὰ ἀνέκδοτον σάτυρον τοῦ ἀειμνήστου λογιῶν Μιχαὴλ Μητσάκη γιὰ κάποιον φαιδρὸν καὶ γελοῖον Ἰταλὸν πρέσβυν.